

“IJTIMOIY-EMOTSIONAL SHAXSIY RIVOJLANISH”: PEDAGOGIK ASPEKT

Mamatg‘aniyeva Sadoqat Avazovna

Alfraganus Universiteti

3 kurs bakalavri

Ilmiy maslahatchi: **Abdurahmonov Xolboy To‘xtayevich**

ANNOTATSIYA

Maqolada "shaxsning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi" kontseptsiyasining mohiyati kompetentsiyaga asoslangan yondashuv kontekstida ko'rib chiqiladi. Zamonaviy pedagogik talablar nuqtai nazaridan ijtimoiy-emotsional rivojlanishni o'rganishga kompleks yondashuv zarurligiga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: rivojlanish; ijtimoiy-emotsional rivojlanish; hissiyotlar; pedagogik muammo; uzluksiz ta'lim.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается сущность понятия «социально-эмоциональное развитие личности» в контексте компетентностного подхода. Акцент делается на необходимости комплексного подхода к изучению социально-эмоционального развития с точки зрения современных педагогических требований.

Ключевые слова: развитие; социально-эмоциональное развитие; эмоции; педагогическая проблема; непрерывное образование.

ABSTRACT

The article examines the essence of the concept of "social-emotional development of a person" in the context of a competency-based approach. Emphasis is placed on the need for a comprehensive approach to the study of social-emotional development in terms of modern pedagogical requirements.

Keywords: development; social-emotional development; emotions; pedagogical problem; continuing education.

KIRISH

Pedagogik adabiyotlarda qayta-qayta ta'kidlangan shaxsning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi muammosi yetarli darajada rivojlanmaganligi sababli ko'pchilik olimlar bu masala hali pedagogika nuqtai nazaridan yetarlicha o'rganilmagan, degan xulosaga kelishadi. "Ijtimoiy-emotsional rivojlanish", "ijtimoiy-emotsional kompetensiya", "ijtimoiy-emotsional intellekt" tushunchalari bilan. "Uzoq vaqt davomida.", asosan maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshini

o'rganish uchun ishlatiladi. Biroq, zamonaviy ta'lim tizimi ta'lim va tarbiyaning uzluksizligi va uzluksizligiga qaratilgan, shuning uchun shaxs va tarbiyani har tomonlama o'rganishga ehtiyoj bor. Uning hissiy sohasining rivojlanishi dolzarb bo'lib qoldi, hayotning har bir yangi bosqichida sotsializatsiya jarayonining uzluksizligi shubhasizdir va hissiy rivojlanish psixologik-pedagogik adabiyotlarda hissiyotlar, ularning tasnifi, o'xshashliklari va farqlari haqida hali ham muhokama mavzusi bo'lib qolmoqda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bir narsa aniq: zamonaviy jadal rivojlanayotgan jamiyat shaxsiga, uning ta'lim va tarbiyasiga, umuman olganda, ta'limga qo'shimcha talablar qo'yadi, bu esa, o'z navbatida, rus ta'lim jarayoniga bosimni oshiradi. Ta'lim tashkilotlari ta'limning reproduktiv modeliga asoslangan bilim, malaka va ko'nikma paradigmasidan tobora uzoqlashib bormoqda, bunda talabning roli o'qituvchining yetakchi roli bilan o'zaro ta'sir ob'ekti roliga tushirildi. bilim, malaka va ko'nikmalarni inkor etmaydigan, lekin ulardan tubdan farq qiladigan kompetentsiyaga asoslangan yondashuvda (A.L.Andreev, V.A.Bolotov, I.A.Zimnyaya, O.E.Lebedev, A.V.Xutorskoy, V.D.Shadrikov) va boshqalar ta'limning sub'ekt-ob'ekt modeli o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning sub'ekt-sub'ekt modeli bilan almashtirildi, u bilimlarni uzatishga emas, balki faoliyat jarayonida bilimni rivojlantirishga, shakllanishiga ko'nikmalar, mohir o'zaro ta'sirga, balki nostandart muhitda harakat qilish imkonini beradigan xabardorlikka asoslangan ma'lumotni faol ravishda izlash qobiliyatidir¹. Bularning barchasi zamonaviy inson nafaqat olingan bilimlar samarasini namoyish eta olishi, balki, birinchi navbatda, rivojlangan tafakkur va moslashuvchan hissiy apparatga ega, jamiyatda o'zini anglashga intiladigan barkamol shaxs bo'lishi kerakligini tushunishga yordam beradi. Shaxsiy va kasbiy fazilatlarni doimiy ravishda rivojlantirish zarurligini his qilish uchun bunday natijaga erishish uchun bilish va shaxsni shakllantirishning yangi texnologiyalari, texnikasi va usullari yordamga kelishi kerak. Shaxsning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini o'rganish, shaxsning har tomonlama uzluksiz rivojlanishiga yordam beradigan yangi pedagogik shart-sharoitlarni yaratish belgilangan maqsadlarga erishishda sezilarli yordam beradi. Ijtimoiy-emotsional rivojlanish kontseptsiyasiga to'xtaladigan bo'lsak, shuni ta'kidlash kerakki, shaxsning shakllanishi va o'sishiga oid an'anaviy pozitsiya, birinchi navbatda, ijtimoiy rivojlanish tan olingan va yaqinda ko'payib borayotgan olimlar hissiy sohani o'rganish zarurligi haqida gapirmoqda. Qadim zamonlardan beri,

¹ Федеральная целевая программа развития образования на 2016–2020 годы, утвержденную постановлением Правительства Российской Федерации от 23 мая 2015 г. № 497 "О Федеральной целевой программе развития образования на 2016 – 2020 годы" (Собрание законодательства Российской Федерации, 2015, № 22,

Inson o'zining ijtimoiy roli bilan tan olingan, odamlarning turli shakllarida amalga oshiriladi: Oilada, davlatda va hokazo. Insonni "ijtimoiy hayvon" deb ataydi. Ijtimoiy rivojlanishni, asosan, ma'lum bir rivojlanish sharoitida yuzaga keladigan faoliyat sifatida L.S.Vigotskiy va A.G.Asmolov tushunadi. Aynan ijtimoiy muhit shaxsning xulq-atvorini belgilovchi omil, shaxsning rivojlanish manbayi va uning faoliyatini amalga oshirish sharti bo'lib, buning natijasida inson ijtimoiy-tarixiy tajribani o'zlashtiradi va mehnatni tushunadi. Uning ichki dunyosini B.G. Ananyev, L.I.Bojovich, L.S.Vygotskiy rivojlanishning ijtimoiy holatini belgilovchi xususiyatga ega ekanligini ta'kidlab, unda hayot faoliyatini amalga oshirish uchun muhit emas, balki shaxsiy rivojlanish omili sifatida ko'rishgan. Ijtimoiy rivojlanishning dialektik tabiati, bir tomondan, ijtimoiylashuv jarayonining tabiati va yo'nalishini belgilaydi. Inson ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlarni o'zlashtiradi, turli xil ijtimoiy 138 maqom va rollarni belgilaydi, rol ko'rsatmalari asosida va ijtimoiy qoidalarga muvofiq harakat qiladi, boshqa tomondan, o'zining "men" ni shakllantiradi, jamiyatni tanqidiy baholaydi. Insonning rivojlanish traektoriyasi uning xarakteriga, ijodiy moyilligiga va ma'lum bir shaxsning salohiyatiga bog'liqligini tobora ko'proq sezish mumkin. Bularning barchasi insoniyat taraqqiyotining yangi, har tomonlama ko'rinishiga olib keladi deydi². Bunga ijtimoiy rivojlanish bilan bir qatorda hissiy rivojlanishga ham alohida e'tibor berilishi kerak. Psixologik-pedagogik adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, insondagi hissiyotlarning tabiati va uning rivojlanishidagi hissiyotlarning o'rni to'g'risida olimlar o'rtasida kelishuv mavjud emas. ammo ko'pchilik tadqiqotchilar ijtimoiy va emotsional rivojlanish tushunchalarini chambarchas bog'lab, buni dialektik tabiati bilan izohlaydilar. Agar ijtimoiy rivojlanishning insonning hissiy holatiga bog'liqligi aniqroq bo'lsa, unda insondagi hissiy holatning shartlilikini topish kerak. Ijtimoiy rivojlanish holati ancha murakkabdir. Bu, asosan, hissiy tabiatga qarashlarning noaniqligi bilan bog'liq. Yaqin vaqtgacha ko'plab tadqiqotchilar bu nazariyani qo'llab-quvvatladilar, hissiyotlar kognitiv faoliyatga bog'liq bo'lgan ikkinchi darajali holatlardir. Ushbu bayonotlarda Kratov va Platon ta'limotlarining aks-sadolarini aniq eshitish mumkin. Aql va irodaning hissiyotlardan ustunligi qayd etiladi. Yangi zamon faylasuflari (R. Dekart, B. Spinoza). Biroq, XVII-asrdayoq J.-J.-Russo shaxsning shakllanishida hissiyotlarning muhim rolini tan oladi va insonda nafaqat mantiq va aqlni, balki hissiy sohani ham rivojlantirish zarurligini ta'kidladi³. Faqat haqiqiy bilim hissiy tajriba orqali idrok etiladigan bilimdir. Zamonaviy pedagogika fanining pozitsiyasidan ijtimoiy-emotsional rivojlanishni o'rganishning ustuvor yo'nalishlari qatorida quyidagilarni ajratib

² Асмолов А.Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров. – М. : Институт практической психологии, Воронеж : МОДЭК, 1996. – 768 с.

³ Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М. : ПЕДАГОГИКА-ПРЕСС. – 1999 – 536 с.

ko'rsatish mumkin: 1) Og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot jarayonida o'zining va boshqalarning his-tuyg'ularini tan olish qobiliyatini rivojlantirish; 2) Idrok etish qobiliyatini rivojlantirish kasbiy faoliyatda va kundalik muloqotda ijtimoiy munosabatlarni muvaffaqiyatli qurish uchun boshqa odamlarning his-tuyg'ulari 3) O'z his-tuyg'ularini boshqarish, o'z va ijtimoiy muhit tomonidan ba'zi hissiy reaksiyalarning samarasizligini oldindan bilish qobiliyati; 4) O'zining hissiy holatini boshqarish va o'z xatti-harakatlarini tartibga solish qobiliyatini rivojlantirish, shuningdek, boshqa odamlarning hissiy tajribasi va ijtimoiy xatti-harakatlariga og'zaki va og'zaki bo'lmagan ta'sir ko'rsatishlardir ⁴. Zamonaviy jamiyatning rivojlanishi sharoitida uning muhim o'rnini rivojlanish jismoniy madaniyat bilan band bo'lib, uning shakllanishini ta'minlaydi va umumiy madaniyatning bir qismidir. Jamiyatning asosiy vazifasi odamlar uchun maqbul hayotni ta'minlashdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES):

1. Федеральная целевая программа развития образования на 2016–2020 годы, утвержденную постановлением Правительства Российской Федерации от 23 мая 2015 г. № 497 "О Федеральной целевой программе развития образования на 2016 – 2020 годы" (Собрание законодательства Российской Федерации, 2015, № 22, ст. 3232; 2016, № 20, ст. 2826; № 24, ст. 3525)
2. Асмолов А.Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров. – М. : Институт практической психологии, Воронеж : МОДЭК, 1996. – 768 с.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М. : ПЕДАГОГИКА-ПРЕСС. – 1999 – 536 с.
4. Кон И.С. Психология ранней юности: Кн. для учителя. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.: ил. – (Психол. наука – школе).

⁴ Кон И.С. Психология ранней юности: Кн. для учителя. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.: ил. – (Психол. наука – школе).

5. Клемантович И. П., Степанов В.Г. Нейропедагогика: предмет исследования // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2-11. – С.2464-2468.